

УДК 336.13:338.24

О. П. Власенко,
к. е. н., доцент, доцент кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності
та публічного управління, Поліський національний університет

ORCID ID: 0000-0002-2231-1104

В. П. Якобчук,
к. е. н., професор, завідувач кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності
та публічного управління, Поліський національний університет

ORCID ID: 0000-0003-2147-7994

Л. І. Симоненко,
к. е. н., доцент, доцент кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності
та публічного управління, Поліський національний університет

ORCID ID: 0000-0001-6924-3885

DOI: 10.32702/2306-6814.2021.3.81

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ РИНКУ

O. Vlasenko,
PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department
of Economics, intellectual property, and public administration, Polissia National University

V. Yakobchuk,
PhD in Economics, Professor, Head of the Department of Economics,
intellectual property, and public administration, Polissia National University

L. Symonenko,
PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department
of Economics, intellectual property, and public administration, Polissia National University

THE DIGITAL TRANSFORMATION OF THE MECHANISM OF STATE REGULATION OF THE NATIONAL ECONOMY IN THE MARKET CONDITIONS

Трансформація механізму державного регулювання вітчизняної економіки в сучасних умовах відбувається під впливом ринкових важелів господарювання в фарватері глобальної цифрової парадигми. Результатом дослідження є експлікація змістовних характеристик механізму державного регулювання національної економіки. Визначено індикатори інформатизації світової спільноти — частка користувачів мережею Інтернет становить 60%, споживачів послуги мобільних операторів — 67 % населення світу. Обґрунтовано необхідність розмежування понять "діджиталізація" і "цифрова трансформація". Діджиталізація окреслює стратегічні орієнтири імплементації інформаційно-комп'ютерних технологій та є основою цифрової трансформації. Проведено діагностику ступеню залучення вітчизняного суспільства до цифрової трансформації: 74% респондентів купують товари та послуг у мережі Інтернет, 54% — здійснювали електронний запис у поліклініку, 52% — користуються електронним кабінетом для оплати послуг ЖКГ, 28,5% — заповнювали електронну декларацію, 26,5% — використовують портал "Дія".

Ідентифіковано ключові вектори формування механізму державного регулювання національної економіки в контексті цифрової трансформації, а саме: освіта (кадрове забезпечення, суспільна свідомість); безпека/кібербезпека (захист бізнесу і громадянина від корупційних/інформаційних/кримінальних ризиків), інформатизація (ІТ-забезпечення секторів національної економіки).

The transformation of the mechanism of state regulation of the domestic economy in modern conditions is under the influence of market levers in the fairway of the global digital paradigm. The authors' research is aimed at explicating the meaningful characteristics of the mechanism of state regulation of the national economy. The main indicators of informatization of the world community are determined: the share of Internet users is 60%, the share of consumers of services of mobile operators is 67% of the world's population. The necessity of distinguishing between the concepts of "digitalization" and "digital transformation" is substantiated. Therefore, the digitalization is the strategic guidelines for the implementation of information and computer technology and is the basis of digital transformation. The use of information and computer technology to perform professional duties, purchase goods and services, obtain information resources (including in the public sphere) forms the skills and perception of innovative technologies by citizens of a particular society, improves market mechanisms in sectors of the national economy. This is a necessary condition for the next round of digital transformation. The main characteristics of citizen involvement in the process of digital transformation of society are identified. Thus, 74% of respondents buy goods and services on the Internet, 54% — use the online appointment at the clinic, 52% — use an electronic cabinet to pay for housing and communal services, 28,5% — fill out an electronic declaration, 26,5% use the "Diya" portal. The key vectors of formation of the mechanism of state regulation of the national economy in the context of digital transformation are proposed. It's education (staffing, public consciousness); security/cybersecurity (protection of business and citizens from corruption/information/criminal risks); informatization (information and computer support of sectors of the national economy). It can be generalized that the determinants of the mechanism of state regulation of the economy in market conditions are the flexibility of the system of methods, adaptability of levers to permanent changes, coordination of measures under the influence of international institutions and implementation of target, incentive, regulatory, social and control functions. The growth of living standards of the country's population is the main criterion for an effective mechanism of state regulation.

Ключові слова: державне регулювання економіки, національна економіка, цифрова трансформація, діджиталізація.

Key words: state regulation of economy, national economy, digital transformation, digitalization.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Державне регулювання національної економіки в ринкових умовах набуває непересічного значення з огляду на дуальність концептуального підходу. З одного боку, детермінантами державного регулювання є вплив, обмеження і контроль, з іншого — ринкові умови обумовлюють свободу прийняття управлінських рішень суб'єктами господарювання. Особливої актуальності набувають питання державної управлінської і регуляторної спроможності в умовах цифрового трансформаційного тренду.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Окремі аспекти проблематики державного регулювання економіки розглянуто у працях О. Бойко-Бойчука, Ю. Бажала, В. Геєця, В. Гриньова, В. Ільяшенко, С. Дорогунцова, М. Долішнього, Р. Рудницької, О. Федорчак, Т. Піхняк, Н. Харченко, О. Чечель та ін. Проте, розвиток національної економіки та система суспільно-економічних відносин зазнає трансформаційних викликів у контексті домінування ринкових важелів та під впливом чергового витка цифрової парадигми. Тому експлікація цифрової трансформації механізму державного регулювання національної економіки, що розвивається у ринкових умовах, — актуальний вектор наукового дослідження.

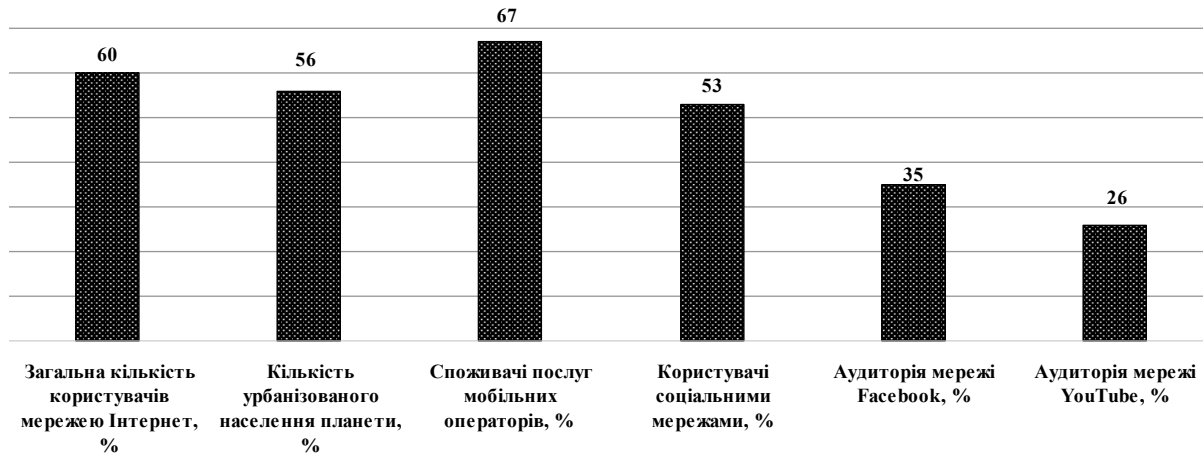

Рис. 1. Індикатори інформатизації світової спільноти, жовтень 2020 р.

Джерело: розраховано за даними DIGITAL 2020: october global statshot [3].

МЕТА СТАТТІ

Метою дослідження є визначення змістовних характеристик ринкового механізму державного регулювання національної економіки в умовах цифрової трансформації. Для досягнення поставленої мети виконано наступні завдання: визначено індикатори інформатизації світової спільноти, проведено розмежування понять "діджиталізація" і "цифрова трансформація", діагностовано ступінь залучення вітчизняного суспільства до цифрової трансформації та рівня технічної грамотності населення, ідентифіковано ключові вектори реалізації механізму державного регулювання національної економіки в умовах вітчизняних реалій.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Національна економіка України розвивається на принципах ринкової моделі господарювання, що обумовлює специфічні методи і важелі регуляторної функції державного управління. Тому варто окреслити змістовний і понятійний апарат дослідження і розглянути детермінанти механізму державного регулювання в умовах цифрової трансформації. Ряд авторів концентрує увагу на важелях впливу держави на суспільно-економічну систему країни в розрізі макро- і мікропараметрів й визначають державне регулювання економіки як "процес управлінського впливу держави на стан окремих сегментів ринку (реального ринку, грошового ринку, ринку праці, зовнішньоекономічного сегмента) за рахунок зміни мікро- і макроекономічних параметрів з метою досягнення збалансованого зростання (економічного зростання при повній зайнятості всіх факторів) економічної системи" [7, с. 92].

В умовах ринкового сценарію господарювання важливо впроваджувати концепцію державного регулювання з блоком адапційних важелів до перманентних кон'юнктурних змін. Відтак державне регулювання економіки — це сукупність форм і методів цілеспрямованого впливу держави на розвиток суспільного способу виробництва (в т.ч. продуктивних сил, техніко-економічних, організаційно-економічних та соціально-економічних відносин) для його стабілізації та пристосування до умов, що змінюються [4].

У свою чергу технічний термін "механізм" характеризує функціональну сукупність змістовних компонентів. Відповідно, механізм державного регулювання обумовлює сукупність функцій, етапів і послідовних процедур регуляторного впливу на організаційну систему, що супроводжується досягненням певного результату цього впливу, який може бути зіставлений з індикаторами-показниками для визначення рівня досягнення управлінських (програмних) цілей функціонування системи [10, с. 8]. В умовах кризових явищ варто акцентувати уваги на механізмах стабілізації ситуації, тому державне регулювання національної економіки варто розглядати як систему організації взаємовідносин між державою, підприємствами і громадянами, з метою стабілізації ситуації в країні та імплементації важелів підвищення соціально-економічних стандартів під впливом світових тенденцій та директив міжнародних інституцій.

Окремої уваги заслуговують вищезазначені категорії з огляду на всеохоплюючий вплив світового інформаційного тренду. Інформатизація світової спільноти розвивається внаслідок еволюційних і революційних факторів, серед яких досягнення науково-технічного прогресу, скорочення інноваційного циклу, удосконалення системи обміну продуктами/ресурсами, поширення інтеграційних процесів та пандемія COVID-19. Всесвітня комунікаційна мережа Internet каталізує глобалізацію інформаційного простору і надає доступ до системи інформаційного обміну все більшій кількості населення планети. Індикатори інформатизації світової спільноти наведено на рисунку 1.

Становлення вітчизняного суспільства відбувається під впливом вищезазначених чинників. Використання інформаційно-комп'ютерних технологій вбачається невід'ємною складовою розробки планів і провадження діяльності у всіх секторах національної економіки, що отримало назву "цифрова трансформація" або "діджиталізація". Однак варто наголосити на конструктивній відмінності цих понять і диференціювати часто вживані, у вітчизняних інформаційних джерелах, подібні й комбіновані терміни, на кшталт — цифрова трансформація, цифровий бізнес, діджитал трансформація, діджиталізація, діджитал-маркетинг та ін.

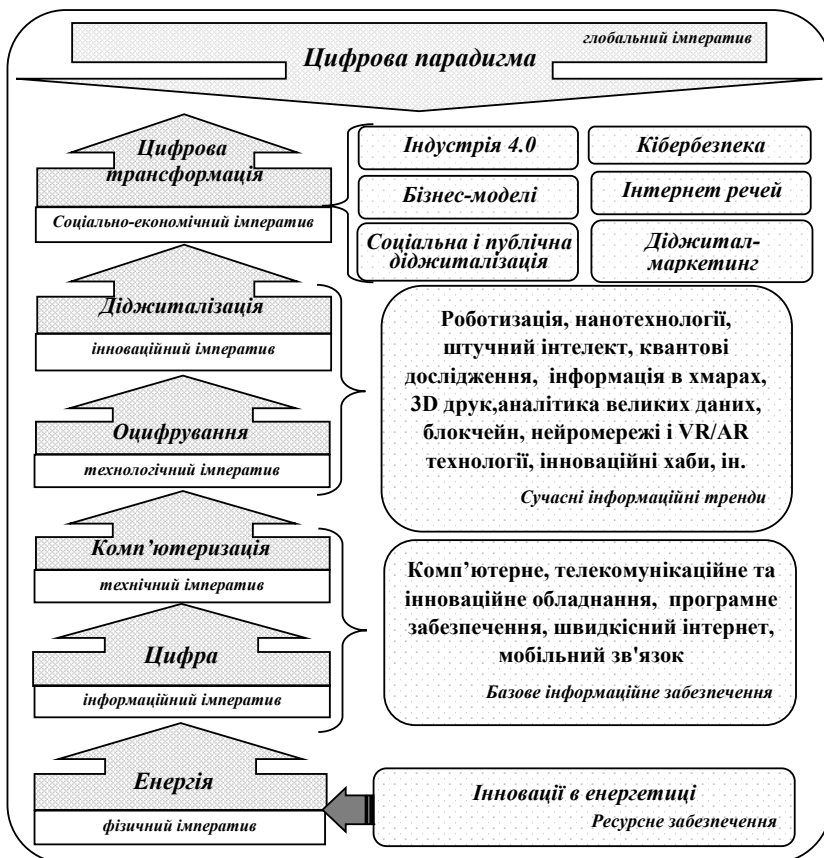

Рис. 2. Детермінанти сучасної цифрової парадигми

Джерело: [6, с. 47].

Терміни "digitalization", "digitization" мають англomовне походження і утворені від слова "digit" — цифра. Тому "діджитал" і "цифровий" мають тотожне значення і можуть вживатися у довільній комбінації. Хоча авторська рекомендація щодо вживання словосполучень така: цифрова парадигма (не діджитал парадигма),

цифрова трансформація (не діджитал трансформація), проте діджитал маркетинг (не цифровий маркетинг). Проте варто розмежовувати "діджиталізацію" і "оцифрування".

На початку 21-ст. першим із даної сукупності понять з'явився термін "digitization" (цифрування, оцифрування) на заміну або в доповнення к терміну комп'ютеризація. Оцифрування варто розглядати як процес перетворення окремих аналогових даних у цифрові біти, а діджиталізацію ("digitalization") — як спосіб реструктуризації багатьох сфер соціально-економічного простору навколо цифрової комунікації [1]. Зазначені поняття пов'язані як стратегія і тактика. Діджиталізація — це стратегія, яка виходить за рамки впровадження технологій і направлена на докорінну зміну бізнес-моделі компанії. Оцифрування інтерпретується як сукупність тактичних заходів щодо інтеграції інформаційно-комп'ютерних технологій в роботу компаній.

У свою чергу цифрова трансформація має ознаки концепції, яка визначає розвиток соціально-економічних систем у контексті домінуючого впливу інформації та технологій. Крім того, цифрова трансформація обумовлена біхевіоральними детермінантами — ґрунтується на поведінкових, культурних, соціальних та ін. компонентах [2]. Отже, державне регулювання національної економіки України здійснюється в контексті цифрової парадигми, ключові імперативи та їх взаємозв'язок представлено на рисунку 2.

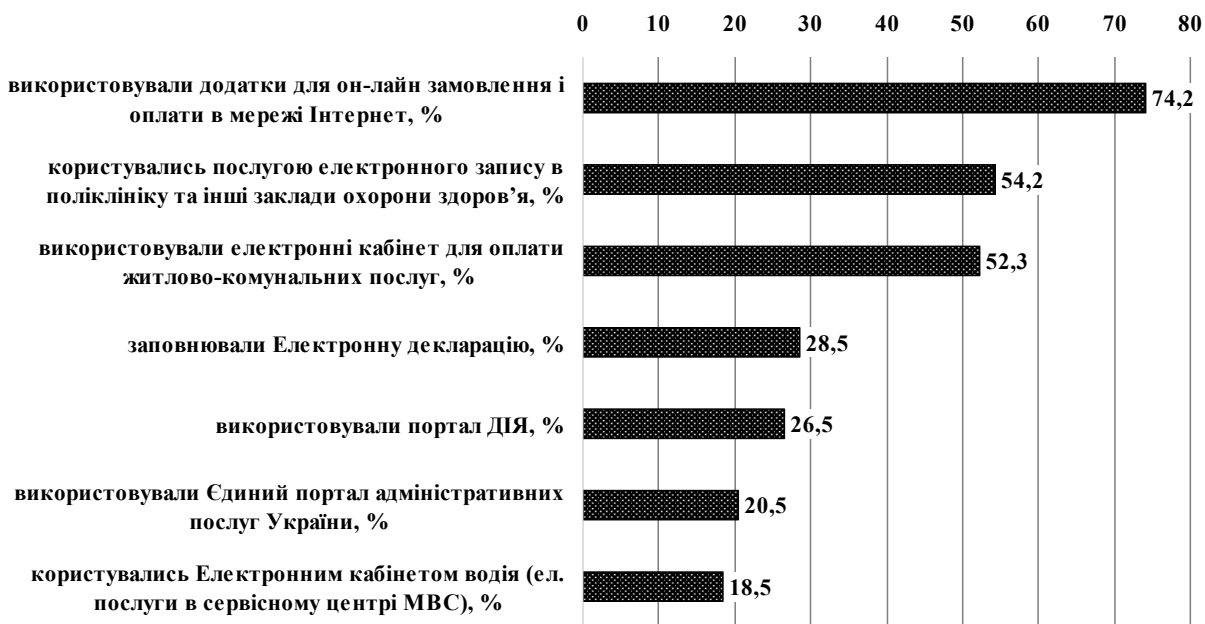

Рис. 3. Індикатори ступеня залучення вітчизняного суспільства до цифрової трансформації

Джерело: власні дослідження.

Проведене дослідження дозволяє вивести питання цифрової трансформації за межі технічної площини. Діджиталізація є стратегією удосконалення системи виробництва і обміну, впровадження досягнень НТП, формування кадрового потенціалу, підвищення рівня професійної і громадської освіченості, підвищення якості функціонування державних інституцій. Цілі Мінцифри України — до 2024 року всі публічні послуги в Україні мають бути діджиталізовані [11]. Необхідно створити умови для "задоволення інформаційних потреб органів державної влади, місцевого самоврядування, осіб приватного та публічного права, врахування особливостей їх функціонування для розробки алгоритму створення, використання інформаційних ресурсів усіма учасниками інформаційно-комунікаційних процесів у державі, забезпечення сумісності та інтеграції інформаційних систем, розробки системи зберігання та захисту інформації від внутрішніх та зовнішніх перешкод, пошкоджень і незаконного доступу" [9].

Використання програмних продуктів з метою виконання професійних обов'язків, здійснення купівлі товарів і послуг з метою кінцевого споживання та отримання інформаційних ресурсів (у т.ч. у публічній сфері) формує відповідні навички і ступінь сприйняття інноваційних технологій громадянами певного суспільства, удосконалює ринкові механізми в секторах національної економіки. А це необхідна умова для чергового витка цифрової трансформації. Наприклад, вільний доступ до інформаційних ресурсів, зростання кількості користувачів мережею Internet, використання ІТ-технологій й мобільних додатків для здійснення он-лайн платежів й отримання публічних послуг, формування комунікацій, тощо — це складові етапу цифрової трансформації, який ґрунтується на емпіричних навичках, технічній грамотності і позитивному досвіді користувачів-громадян.

З метою визначення ступеня залучення вітчизняного суспільства до цифрової трансформації та рівня технічної грамотності населення проведено соціологічне опитування в он-лайн режимі з використанням інструменту Google Form, яке поширювалось соціальними мережами [5]. Результати опитування представлено на рисунку 3.

Даним опитуванням охоплено міське населення. Водночас близько 3,5 млн мешканців сільських територій не мають доступу до швидкісного фіксованого інтернету, адже оператори і провайдери не мають там ринкового інтересу, а державні важелі не працюють [8]. Проілюстровані данні характеризують середній ступінь цифрової трансформації вітчизняного соціуму. Але передумови до розширення діджиталізованих сервісів у т.ч. і публічних, сформовано. Відтак трансформація механізму державного регулювання національної економіки реалізується в площині імплементації інформаційних платформ, порталів, додатків і застосунків, які направлено на удосконалення комунікаційної компоненти. Варто зазначити, що діджиталізація є інструментом зменшення корупційних ризиків, що є пріоритетним завдання саме механізму державного регулювання. Адже на рівні державної політики боротьба з корупцією формалізована, а тактичні заходи не є ефективними.

ВИСНОВКИ З ПРОВЕДЕНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ЦЬОМУ НАПРЯМІ

Глобальний світовий інформаційний ресурс Internet охопив понад 60% населення планети, спільнота користувачів мобільним зв'язком зросла до 67%. Таким чином, розвиток системи суспільно-економічних відносин й становлення ефективного механізму державного регулювання секторів національної економіки відбувається в фарватері цифрової парадигми. Проведене дослідження індикаторів цифрової трансформації вітчизняного суспільства засвідчує наявний досвід і практичні навички користування інформаційними ресурсами: 74% респондентів купують товари та послуг у мережі Internet, 54% — здійснювали електронний запис у поліклініку, 52% — користуються електронним кабінетом для оплати послуг ЖКГ, 28,5% — заповнювали електронну декларацію, 26,5% — використовують портал "Дія". Отже, механізм державного регулювання вітчизняної економіки формується в інформаційному середовищі, залежить від світових цифрових і публічних трендів, вимагає відповідної професійної підготовки держслужбовців й працівників публічної сфери та ґрунтується на ринкових важелях.

Можна узагальнити, що детермінантами механізму державного регулювання економіки в ринкових умовах є гнучкість системи методів, адаптивність важелів впливу до перманентних змін, координація заходів під впливом міжнародних інституцій та реалізація цільової, стимулюючої, нормативної, соціальної і контролюючої функції з метою забезпечення високого рівня життя населення країни. Органограма механізму державного регулювання національної економіки включає: цілі, функції, моделі, об'єкти, суб'єкти та методи регулювання. Ринкові умови господарювання і параметри цифрової трансформації вітчизняного суспільства обумовлюють вектори адаптивного впливу механізму ДРЕ. З урахуванням результатів проведеного дослідження, авторська позиція визначає 3 ключових вектори формування механізму державного регулювання національної економіки в контексті цифрової трансформації, а саме: освіта (кадрове забезпечення, суспільна свідомість); безпека/кібербезпека (захист бізнесу і громадянина від корупційних/інформаційних/кримінальних ризиків), інформатизація (ІТ-забезпечення секторів національної економіки).

Подальші дослідження варто проводити в площині визначення кількісних і якісних характеристик публічних діджиталізованих сервісів для фізичних осіб та юридичних суб'єктів секторів національної економіки.

Література:

1. Brennen S., Kreiss D. Digitalization and Digitization. Culture Digitally. 2014, September. URL: <http://culturedigitally.org/author/scottbrennen/> (дата звернення: 09.12.2020).
2. Chapco-Wade C. Digitization, Digitalization, and Digital Transformation: What's the Difference? 2018. URL: <https://medium.com/@colleenchapco/digitization-digitalization-and-digital-transformation-whats-the-difference-eff1d002fbdf> (дата звернення: 10.12.2020).

3. DIGITAL 2020: october global statshot. Datareportal. URL: <https://datareportal.com/reports/digital-2020-october-global-statshot> (дата звернення: 26.12.2020).

4. Адамовська В.С. Механізм державного регулювання економіки та вибір напрямку економічної політики в сучасних умовах господарювання. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2017. № 4. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1063> (дата звернення: 29.12.2020).

5. Бригілевич І. Практичний посібник "Діяльність ЦНАП та оцінка якості надання адміністративних послуг". Київ, 2017, 40 с. URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/15/Posibniik_CNAP.pdf (дата звернення: 01.12.2020.p).

6. Власенко О.П., Буднік О.М. Цифрова трансформація маркетингових технологій: кооперативний вектор. Наукові горизонти. 2020. № 06 (91). С. 43—51. URL: <https://sciencehorizon.com.ua/uk/journals/6-91-2020/tsifrova-transformatsiya-markyetingovikh-tyekhnologiy-kooperativniy-vyektor> (дата звернення: 29.12.2020).

7. Миргородський Д.Ю. Теоретичні підходи до дефініції поняття "державне регулювання економіки" Вісник НТУ "ХПІ". 2012. № 49 (1022). С. 90—98. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/162885197.pdf> (дата звернення: 11.01.2021).

8. Набоков А. Навіщо швидкісний інтернет у віддалених селах. Економічна правда: веб-сайт. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2021/01/14/669985/> (дата звернення: 18.01.2021).

9. Орловська Ю.В., Кахович О.О. Необхідність публічного управління розвитком інформаційно-комунікаційних технологій в умовах формування світової цифрової економіки. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2020. № 11. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/11_2020/3.pdf (дата звернення: 17.01.2021).

10. Приходько В.П. Механізм державного регулювання та управління економічною безпекою. Інвестиції: практика та досвід. 2013. № 15. С. 6—8. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/15_2013/3.pdf (дата звернення: 01.12.2020).

11. Цілі Мінцифри до 2024 року. Веб-сайт: Державні послуги онлайн "ДІЯ". URL: <https://plan2.diia.gov.ua/> (дата звернення: 12.01.2021).

References:

1. Brennen, S. and Kreiss, D. (2014), "Digitalization and Digitization", Culture Digitally, [Online], available at: <http://culturedigitally.org/author/scottbrennen/> (Accessed 09 Dec 2020).

2. Charco-Wade, C. (2018), "Digitization, Digitalization, and Digital Transformation: What's the Difference?", [Online], available at: <https://medium.com/@colleencharco/digitization-digitalization-and-digital-transformation-whats-the-difference-eff1d002fbdf> (Accessed 10 Dec 2020).

3. Datareportal, (2020), "DIGITAL 2020: october global statshot", (2020), [Online], available at: <https://datareportal.com/reports/digital-2020-october-global-statshot> (Accessed 26 Dec 2020).

4. Adamovska, V.S. (2017), "Government regulation mechanism of economy and selection directly economic policy in the current economic conditions", Derzhavne upravlinnja udoskonalennja ta rozvitok, [Online], vol. 4, available at: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1063> (Accessed 29 Dec. 2020).

5. Brigilevich, I. (2017), "Praktichnij posibnik "Dijalnist CNAP ta ocinka jakosti adannja administrativnih poslug", Kyiv, Ukraine, available at: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/15/Posibniik_CNAP.pdf (Accessed 01 Dec. 2020).

6. Vlasenko, O. and Budnik, O. (2020), "The digital transformation of marketing technologies: cooperative vector". Scientific Horizons, vol. 06 (91), pp. 42—51. DOI: 10.33249/2663-2144-2020-91-6-42-51.

7. Myrhorods'kyj, D.Yu. (2012), Teoretychni pidkhody do definityi poniattia "derzhavne rehuliuвання ekonomiky", Visnyk NTU "KhPI", vol. 49 (1022). pp. 90—98. available at: <https://core.ac.uk/download/pdf/162885197.pdf> (Accessed 11 January 2021).

8. Nabokov, A. (2021), "Navischo shvydkisnyj internet u viddalenykh selakh", Ekonomichna pravda, [Online], available at: <https://www.epravda.com.ua/columns/2021/01/14/669985/> (Accessed 18 January 2021).

9. Orlovska, Iu. and Kakhovych, O. (2020), "Development of information and communication technologies in the context of the global digital economy", Derzhavne upravlinnja: udoskonalennja ta rozvytok, [Online], vol. 11, DOI: 10.32702/2307-2156-2020.11.1 (Accessed 17 January 2021).

10. Prikhodko, V. (2013), "The mechanism of state regulation and management of economic security", Investytsii: praktyka ta dosvid, vol. 15, pp. 6—8.

11. Diya, (2020), "Target Mintsyfra by 2024", available at: <https://plan2.diia.gov.ua/> (Accessed 12 January 2021).

Стаття надійшла до редакції 02.02.2021 р.

www.economy.nayka.com.ua

Електронне фахове видання

Ефективна
ЕКОНОМІКА

Виходить 12 разів на рік

**Журнал включено до переліку наукових фахових видань України з ЕКОНОМІЧНИХ НАУК (Категорія «Б»)
Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292**

e-mail: economy_2008@ukr.net

тел.: (044) 223-26-28

(044) 458-10-73